

1978

L

1294

00 4/11

EPISTOLA
PASTORALIS
QVA DE
PRVDENTIA, PASTOREM IN SACRO MVNERE
DECENTE, EIVSQVE INDOLE ET NECESSITATE
SVMMATIM EXPONENS,
ANNIVERSARIAM R. MINISTERII SYNODVM,
MORE ATQVE INSTITVTO MAIORVM
AD D. IV. NON. SEPT.
CL^o 1866 LXVI.
IN CONSPECTV

PROCERVM SVMMORVM
ALIORVMQVE FAVORVM CONFLVXV.
CELEBRANDAM,
MAXIME ATQVE PLVRIMVM
REVERENDIS FRATRIBVS,
DIOECESI MVHLHVSINAE ADSRIPTIS
INDICIT

CHRISTIANVS GOTTLIEB REINHOLD;
PAST. PRIMAR. CONSISTORII ASSESSOR, GYMNASII
SCHOLARVMQVE RELIQVARVM INSPECTOR, ET
DIOECES. MVHLHVSINAE SVPERINTENDENS.

MVHLHVSÆ FORMIS BRYCKNERIANIS,

C. 20.

1122

78 L 1234

AK

dyh

L 1, 882

VIRIS

Maxime ac Plurimum Reuerendis, Cla-
rissimis, atque Doctissimis,

Reuerendi Ministerii MuHhusini

Collegis Coniunctissimis,

- Dn. M. Augusto Christiano Starckio, Archidiac. et Iudi-
cii Prouoc. Ecclesiast. Assessori,
Dn. Ioanni Andreae Fritschlero, Diac. ad D. Blas. et R.
Minist. Seniori,
Dn. Christiano Theophilo Schreiberero, Diac. B. M. V.
Dn. Ernesto Adolpho Vockerodto, Past. ad DD. Nicolai
et Petri,
Dn. Ioanni Iacobo Sontagio, Past. ad DD. Georg. et Mart.
Dn. M. Beniamino Christophoro Eisenhardto, Past. utrius-
que Grabae,

Dn.

- Dn. Christiano Adolpho Frohnio, Past. Kaylershag. et
Reiser.
- Dn. Ioanni Georgio Grossio, Past. Lengefeld.
- Dn. Tobiae Mehlbachio, Past. Goerm.
- Dn. Christiano Adolpho Hippiio, Past. Hoenged.
- Dn. Ioanni Henrico Brauhardto, Past. Felcht. et Aemil.
- Dn. Godofredo Adolpho Helmsdorffio, Past. soltt. et
Eigenrod.
- Dn. Gottlibio Guiljelmo Reichelio, Past. Ammar.
- Dn. M. Godofredo Vollando, Past. VVindeberg et Saalf.
- Dn. Christiano Godofredo Spichardo, Past. Eigenried. et
Sambac.
- Dn. Ioanni Iusto Reinhardo, Past. Bolstad.
- Dn. Ernesto Godofredo Vockerodto, Past. Dachried.
- Dn. Ioanni Ottoni Voglero, Past. Doern. et Hollenbac.
- Dn. Ioanni Rudolpho Ringlebio, Past. Horsmar.
- Dn. Christiano Beniamino Eisenhardto, Past. Extraord. I.
- Dn. Ernesto Christiano Vockerodto, Past. Extraord. II.

Fratribus

In Christo Dilectissimis

S. P. D.

Superintendens,

Annes

Annus fere elapsus est, *Fratres Venerabiles*, ex quo Domino messis, operarios in vineam suam mittenti, praeter omnem meam spem et expectationem, munus Antistitis Ecclesiae Mulhulinae, certe grauiissimum, mihi demandare placuit, meque hunc gregem, quem sanguine suo redemit, pascere iussit. Equidem, cum a *Magnifico Senatu Interiore* ad hoc munus capessendum amantissimis litteris inuitarer, me illud cum sancta quadam uerecundia ac tremore in humeros meos suscepisse, ingenue fateor. Habita enim uirium mearum ratione, atque imbecillitate earum ad animum reuocata, non potui non grauitatem huius officii persentiscere gemebundus, cum quantum sapientiae, prudentiae, animi, diligentiae, fidei ac patientiae illud requirat, accuratius perpenderem. Ex quo autem certissime cognoui, hanc mihi prouinciam singulari prouidentiae diuinae nutu demandatam, et *Excellentissimos huius reipublicae Patres* in hoc negotio summa cum religione, fide et pietate egisse, meque adeo omni ambitus culpa penitus carere sciebam, Deo, cuius prouidam curam per omnem uitam meam expertus sum, totum me tradidi, ejusque uoluntati sanctissimae parendum esse iudicaui, spe fretus certissima,

B

ip.

ipsum mihi vires, tanto muneri gerendo non impares, suppe-
ditaturum. Neque me spes mea fefellit. Gratias enim, quas
possum maximas, Deo omnium bonorum auctori statorique
habeo atque ago, qui laboribus meis, quanticunque sint, ita
benedixit, ut prospero successu non plane careant, seminaque,
quae sulcis mandavi, satis laetam jam segetem ostendant, lar-
gam messem, ut spero, olim laturam.

Quae omnia multum faciunt ad animi tranquillitatem
mihi conciliandam, atque in posterum stimulos mihi addent,
ut, quam diu in vinea sua Dominus operari mihi concesserit,
finem principalem, ad quem fidelis Ecclesiae Doctor contem-
dere debet, ante oculos positum habeam, neque minus me
ipsum, quam *Vos, Optimi Fratres*, erigam atque incitem, ut mu-
nere nostro sapienter, sancte et salutariter fungamur. Pasto-
rem enim, vel opibus corradendis, vel honori captando, vel
rei domesticae administrandae unice intentum, vel otium vi-
tamque curis et laboribus plane liberam querentem, tanto
nomine plane indignum judicabitis. Tria potius, sicut nobis
videtur, animo sibi proposita habere debet: primum quidem,
ut Dei ter Optimi Maximi atque Servatoris nostri honorem
amplificet, atque fines regni ejus proferat: alterum, ut ani-
marum sibi commissarum, salutis aeternae prospiciat, coelique
participes faciat: tertium denique, ut reipublicae atque soci-
etatis humanae commodis inserviat, monendo magistratus,
subditos, parentes, conjuges, liberos, dominos et senos, de
suis eujusque officiis.

Servi sumus, *Optimi Fratres*, omnipotentis Dei, supra-
mi orbis terrarum Domini, sensu singulari ita dicti, atque
adeo

adeo id curare, et omni studio in id incumbere debemus, ut uoluntas ejus fiat in terris, sicut et in coelo, quae omnis in hoc est, ut ipsi gloria et honos, nobis autem salus hujus saeculi et aeternitatis contingat. Haurienda proinde ueri et uiri Dei cognitio tum ex operibus, tum ex uerbo ejus, atque homines in eam consuetudinem deducendi, ut animum aduertant ad omnipotentiam, sapientiam et amorem in creaturis manifestatum, neque minus aurem praebent sermonibus sacris, in quibus uerbum Dei explicatur. Summa enim multitudine reprehenditur in hac re ignorantia, negligentia et leuitas, quae frequenti admonitione opus habet, si quando Dei, Domini nostri, cognitione imbui debet. *Absque cognitione sui creatoris, inquit Augustinus, omnis homo pecus est; et Christus ipse Ioh. XVII. 3. Haec est uita aeterna, ut te unicum uerum Deum et quem misisti Iesum Christum cognoscant.* Unde consequitur, ut animus amore benignissimi Numinis inflammatus, odio peccatorum non minus, quam desiderio seruandi praecepta ejus, flagrare incipiat, habeatque adeo ipsi honorem, non uerbis solum, sed re et opere comprobandum.

Equidem mihi ipsi majorem felicitatem, cum insigni uoluptate conjunctam, animo effingere atque excogitare non possum, quam hominibus auctorem suaforemque aeternae illius salutis esse consequendam, quam Iesus, Dei filius, sanguine suo nobis peperit, coetuique coelesti imperiuit. Si enim in Catone Majore suo de senibus, studiis discipulorum stipatis, recte censet Cicero, *nullos bonarum artium magistros non beatos putandos esse: quanto beatiores disciplinae Christianae magistri putandi erunt!* Omnia reliqua munera humana, ne iis quidem

dem exceptis, quae cum summis honoribus conjuncta sunt, ad terrenas quasdam fluxasque utilitates spectant, quibus uita nostra secunda, grata et commoda fiat, societatisque humanae salus floreat. * Unico tantum muneri, cujus auctor Messias existit, quodque salutem per Christum partam hominibus annunciat, major finis est praescriptus, hic scilicet, ut homines propter peccata a Deo dissociati, denuo in ipsius gratiam restituantur atque haeredes et cohaeredes Iesu Christi fiant, Rom. VIII. 17. Dominus nos misit ad hominum oculos aperiendos, ut ex tenebris intuemur et ex Sathanae potestate ad Deum conuertantur, et ita peccatorum ueniam consequantur, Act. XXVI. 18. Nos uocauit, ut ad illuminandos, conuertendos, regenerandos, sanctificandosque homines nostram conferamus operam, uiamque monstremus illis, qui, fragilis huius corporis laxati uinculis, aeternam felicitatem post mortem frui, in uotis habent. Nobis Pastorum munus injunxit, ut salutem omnium nostrarum inuigilemus, rationem aliquando de his reddaturi. Ebr. XIII. 17. nosque ipsos, et qui nos audiunt, seruare studeamus. 1. Tim. IV. 16.

Ipsi sumus, Collegae aestumatissimi, membra reipublicae, ejusque tuela fruimur, quare nobis incumbit, habito tamen

mu-

* Ita quoque sentit Melancthon: Nostra, dicens, uox est organon, quo Deus uere et sine ulla dubitatione in mentibus credentium est efficax propter filium, et largitur bona aeterna, quae, ut omnes norant, omnibus interituri commodis, et ornamentis longe anteferenda sunt. Ut igitur bona aeterna praecipue expectanda sunt, ita sciamus, Ministerium Euangelii summum gradum esse orationum functionum: uid. Philippi Melancthonis Selecti. Declamat. Tom. III. Seruueß. anno 1587. p. 571.

muneris nostri respectu, curam gerere, ne quid detrimenti capiat, uel moribus ciuium corrumpatur. Nostrium est timore Dei homines a uitiis deterrere, quos poenae temporales uix continere possunt; amore Dei ad uirtutes incitare, quae facti publicae profunt; cauere ne discordiis animi ciuium dissocientur, atque florentissimus reipublicae status peruertatur; pacem, magistratum fidem et iustitiam, ciuium amorem et obedientiam, firmare et augere, ut proinde ad eundem finem, quo leges et iura ciuitatis tendunt, conscientia et uerbo Dei omnes perueniant. Sumus enim Ministri Principis pacis, *Deique, qui ipse amor est* I. Ioh. IV. 8. Coniungendi ergo sunt a nobis ciues amore non fucato, omnis perfectionis uinculo. Col. III. 14. Hortandi parentes, ut liberorum educationem curae cordique habeant, liberique ut morem parentibus gerant; solandi scholarum praefecti inter muneris sui molestias, recipiendi in tutelam et ad labores excitandi, Domini de familia bene regenda instituendi, serui autem de uita et obedientia praestanda admonendi, conjugum discordiae dirimendae, ut domestica pace fruantur. Ciuium enim pietatem, reuerentiam erga Deum, temperantiam, castitatem, iustitiam, amorem, liberalitatem, et quae sunt eius generis uirtutes, non minus conferre ad publicam salutem, quam uim armorum, mercaturam, artes et scientias, rem nummariam et alia, ad quae saepius homines uice attendunt, oppido unusquisque uidebit, qui rerum publicarum penitiori cognitione est instructus.

Quae cum ita sint, ipse ille fraternus amor, quo *Vos* amplector, *Exoptatissimi Collegae*, me sperare iubet, fore, ut hunc

triplicem finem *Vobis* semper propositum habeatis, neque quae *Vestra*, sed quae *Iesu Christi* sunt, quaeratis, Phil. II. 4. Certe nonnulli *Vestrum*, Viri pietate, moribus et doctrina conspicui, mihi mentem suam de hac re ita declararunt, ut non solum bene de illis sperare, sed etiam considerare possim, officia eorum rei Christianae certo profutura. Facile autem omnes perspecturi estis, quanta ad hos grauissimos, quos supra indicaui, fines consequendos, animarum Pastori opus sit prudentia, de qua pauca hic disserere animus est mihi, primam hanc Reuerendi Ministerii Synodum *Vobis* indicenti.

Prudentiae nomine intelligitur habitus utendi mediis ita quidem, ut finem propositum certo attingamus. Quodsi illa a sapientia distinguenda erit, haec in delectu mediorum, prudentia autem in usu et applicatione eorum ad finem posita est. Conjunctissima tamen est utraque animi uirtus, iisque fere pro synonymis uti licebit. Requirit ergo prudentia, ut uerum bonum a falso et majus a minore rite discernamus, atque remedia eligamus scopo nostro ita accommodata, ut uia breuissima, tutissima et certissima ad illum perueniamus. Inuestigandae sunt rerum uires, effectus, circumstantiae loci, temporis, personarum, atque haec omnia ita dirigenda, ut impedimentis fortiter remotis, suscepta prospere succedant negotia. Non ergo satis est, rem bene nosse et loqui de ea, sed experientia magistra discendum, qua ratione gerenda sit, si bene factum esse debet.

Fuerunt hac prudentia gentes etiam, a uera religione remotae, non leuiter imbutae, atque satis perspexerunt, esse eam omnium actionum nostrarum, quae prospere succedere debent,

bent, ducem et magistram. Quapropter praeclaras etiam illi laudes tribuerunt, quarum aliquam hic mentionem facere non incongruum videtur, ut inde appareat, quanti sit habita a gentibus haberique debeat a Christianis in rebus, quas nos quidem tractamus, multo grauioribus. Plato L. I. de LL. p.773. edit. Francof. 1602. Hanc esse primam diuinarum virtutum ducem et moderatricem, contendit. Eadem ἰσχυρὸς καὶ τῆχος, καὶ ὄπλον σοφῆς, Pythagorae apud Ioannem Stobaeum Serm. III. p. 37. edit. Basil. 1549. audit; itemque τῆς διανοίας ὄψις Philoni dicitur; imo et θεὸς μέγας a Sophocle nuncupatur; Cicero uiuendi artem appellat et magistram, quoniam reliquis uirtutibus, tanquam administris, ad sapienter agendum nititur, et earum ordinem, opportunitatem, agendi rationem ostendit, ipsa uero tanquam mentis oculus est undique lucidissimus, quae, ut sciens Horatius ait,

Quod uerum atque decens est curat,
et omnis in hoc est.

Hanc Latini, prudentiam, quod res experendas et fugiendas, ueras et falsas, acute prouideat, appellare uoluerunt; eius enim unius propria est indagatio et inuentio ueritatis; Graeci Προνοίαν uocant, quod a uera perfectaue mente proficiatur, unde ea modum et exemplar pulcherrimum omnium suarum actionum deducit. Quinimo Iuuenalis Satyra X. v. 365. quo diuinam hancce uirtutem magis magisque laudibus efferrat, canit:

Nul-

Nullum Numen abest, si sit prudentia. - -

Cum itaque prudentia, quae solis naturae uiribus comparari potest, tanti sit aestimata, ut gentiles tam praecleara tamque praestantia huic tribuerint nomina; ipsimet iudicate, *Collegae, aestimatissimi*, qua cura illi prudentiae, quae Christiana, et Luc. 1. 17. *Φρόντις διάνοια* nuncupatur, acquirendae studendum nobis sit. Profecto quo praestantior scopus est, ad quem omnes Christiani tendunt, qui palmam, ad quam uocati sunt diuinitus, per Iesum Christum consequi uolunt; quo minus per naturales uires huius participes fieri possumus; quoque maiora sunt impedimenta, quae hostes, qui aeternam perniciem nobis student struere, ponunt; eo maiorem huic prudentiae operam dare necesse est, Deumque rogare illam, id quod ipsa Scriptura Sacra iubet Iac. 1. 5. *Quod si quis uestrum sapientia * caret, postulet a Deo, qui omnibus plane donat, nec exprobrat, et ei donabitur.* Nemo enim sane casu aut fortuito in regiam aeternae salutis uiam incidet, sed quaerenda est sollicitè, et constantissime tenenda, ipsa duce prudentia Christiana, quae facem praefert officiis nostris obsecundis,

* Sunt, qui putant, uocem σοφίας ibi positam esse pro uoce *Φρονήσεως*, ut et Rom. XVI. 19. Ephes. V. 15. Col. IV. 5. Quicquid uero huius sit, cum prudentia non minus donum Dei sit, quam sapientia, utraque precibus a Deo impetrandam esse patet.

undis, mediis gratiae rite adhibendis, fugiendisque animae periculis. Fides et vita Christianorum multis septa est difficultatibus, ab hostibus innumeris infestata, utilis quidem et summe necessaria, sed ardua et carnis cupiditatibus aduersari, atque inde bellum continuum, quod absque prudentia geri plane non potest. Deus proinde nos prudenter agere iubet, et *mentibus non infantibus, sed adultos esse*, 1. Cor. XIV. 20. *nec socordes, sed intelligentes, quae sit Domini uoluntas*, Ephes. IV. 17. *

Cum uero cuiuslibet Christi cultoris officium sit ad prudentiae regulas omnes actiones suas conformare, hoc eo magis illi faciant necesse est, quos Deus mysteriorum futurum dispensatores constituit, ut praestantia illa bona, per
C san-

* Extant uariorum de prudentia Christiana commentationes, quas omnes recensere huius loci non est. Notissimus inter nostrae Ecclesiae Theologos est D. Andreas Keslerus, Coburgi Superioris, cuius de prudentia Christiana libellus ibidem anno 1628. in 12mo prodit, quo docet, quo pacto Christianus inter tot pericula, quae tum imprimis Ecclesiae imminabant, fidem integram et sinceram, uitaeque sanctitatem illibatam seruare debeat, idque non Scripturae saltem dictis, sed etiam b. Lutheri testimoniis comprobatur. Nec minus etiam D. Ioannes Rothmaerus, Sup. Gen. Rudolstadt. edidit Oeconomiam prudentiae Christianae in Tabulis, teste D. Io. Mich. Langio in disertis de Origine et progressu Theologiae Moralis §. 25. Adde Theologos tenentes celeberrimos, sc. b. Buddeum, qui in tertia parte Theol. moral. et S. V. I. Georgium Walchium, qui in postremo Capite sui libri: Einleitung in die christl. Moral von der würd. Erweisung des thätigen Christenthums nach den Regeln der Klugheit, anno 1747. editi, copiose et erudite disserunt de Christiana prudentia.

sanguinem mortemque Christi parata, non in suam solum, sed aliorum etiam utilitatem, conferant. Et profecto, si quo alio in munere prudentia opus est, ea in Doctoribus Ecclesiae praecipue requiritur, ne improuide ac praecipitanter agendo, quod saepe accidit, scandala praebent, bonaeque causae magis noceant, quam prosint. Semper ergo, illos in omnibus officii partibus circumspecte agere, conuenit, et uidentum: an liceat? an deceat? an expediat? Hinc Paulus uult I. Tim. 3. ut Episcopus sit *σωφρων*, prudens, qui ductum saenae rationis, et multo magis praescripti diuini, sequatur, non coecorum affectuum impetu hoc uel illud praecipiter, unde maiora mala, quam commoda Ecclesiae nascantur. Quae cum ita sint, singulari quoque prudentiae genere opus est, quam prudentiam pastoraalem nominare solemus, cuius definitionem *b. S. Deylingius* in *Institutionibus prudentiae pastoralis* suppeditat illam. *Theologia*, inquit, uel prudentia Pastoralis est habitus animi practicus, diuinitus collatus, qui docet, quo pacto Ecclesiae Minister omnes suas actiones legitime ad suam et audisorum salutem promouendam, remosis impedimentis, dirigere possit debeatque.

Neutiquam autem jam animo mihi proposui, quomodo prudentia Politica et civilis, Christiana et spiritualis, ecclesiastica et pastoralis inter se differant, uel conueniant, ostendere. Neque omnes prudentiae pastoralis partes in his paginis absoluiam, quae partim a multis aliis * sunt pertractatae,

* Fuerunt iam ex Patribus Scriptoribusque Ecclesiasticis, qui hoc argumetu.

tae, partim etiam in sequentibus, Deo uolente, Synodis colloquiorum nostrorum praecipua erunt argumenta. Licet tamen tantum mihi, *Maxime atque Plurimum Venerandi Fratres*, potissima rei capita summatim hic attingere et prudentiae

C 2

[pasto-

gumentum tractauerunt, quos nominat b. Buddeus in Instit. Theol. Mor. p. 637. In primis huc pertinent Io. Chrysostomi Opera, et in illis sex libri de sacerdotio. Ex nostratibus uero plurimum hoc argumentum excolendum sibi sumserunt, ex quibus praecipui sunt: Conradus Porta in Pastoralis Lutheri, in quo est scriptis Lutheri, quae huc pertinent, conjunctim exhibuit. Io. Ludou. Hartmannus in Pastoralis Euangelico. Io. Andr. Quenstedius in Ethica Pastoralis. Christ. Kortholdus in libello, cui titulus: Pastor Fidelis. Ahaluerus Fritschius in bono Pastore. Sal. Deylingius in Instit. prud. Past. Christ. Timoth. Seidel in der Pastoralis Theologie. Joh. Fr. Jacobi im Beytrag zu der Pastoralis Theologie, und Sigm. Jac. Baumgartens kurzgefaßte casuistische Pastoralis Theologie, erläutert und heraus gegeben von Joh. Fr. Hesselberg. Legi quoque meretur: Des Königl. Synodis zu Rendsburg wohlgemeinte und herzliche Ansprache, an sämtliche Lehrer der beyden Herzogthümer Schleswig und Holstein, quod scriptum, cujus Auctor ex stilo aliisque circumstantiis Praepositus Schraderus esse uidetur, hac in re multum iuuat, et cuius praestantiam Vir summe Venerabilis, Christoph. Anton. Friderici, Sup. Eriburg: Fautorum meorum optimus et olim Ephorus meus grauissimus, in Specimine II Iurisprudentiae Pastoralis agnouit: *Si quid, inquit, in hac materia eleganter et praecclare exaratum eum dici potest, hic reperitur, ut ideo semper existimauerim, scriptum hoc dignum uel maxime esse, quod ab omnibus purioris doctrinae praecconibus legatur ac relegatur.* Ceterum iam commemorati S. V. Friderici Specimina Iurisprudentiae Pastoralis lectu dignissima de meliori *Vobis, Fratres*, commendo. Reliquos uero, quorum magnus adhuc est numerus, lubens praeco- seruo.

pastoralis necessitatem pariter ac rationem tum circa munus nostrum generatim, tum circa curam animarum specialem, tum denique circa mores et vitam priuatam. Pastoris Evangelici paulo fusius explicare atque Scripturae sacrae dictis comprobare.

Ac primum quidem ipse Deus sapientissimus et benignissimus, qui *omnes homines uult saluos fieri, et ad cognitionem ueritatis uenire*, media salutis aeternae ordinauit, inspirando uerbum suum uiris Theopneustis, et Sacramenta instituendo, quibus gratia Iesu Christi offeratur et conferatur. Superfluum itaque foret anxie de subsidiis, quibus adhibitis muneri nostro satisfacere possimus, electione cogitare. Summus enim Ecclesiae Dominus hac de re uoluntatem suam nobis manifestauit. Sed in usu et adplicatione horum admiculorum praecipua quadam prudentia experientiaque erit opus, ne illis incaute utendo oleum et operam perdamus et laboremus in cassum. *Veritas recte secunda est*, 2. Tim. II. 15. *quo quibusuis quiduis exadamus, ac undique aliquos reddamus saluos*. I. Cor. IX. 22.

Magna enim hominum a nobis docendorum diuersitas diuersam cum iis agendi rationem postulat. Differunt inter se aetate, ingenio, moribus, educatione, uitae genere et cognitione ueritarum religionis Christianae. Cum autem hi omnes iisdem remediis salutem consequi debeant, quis necessitatem prudentiae et diligentiae in applicatione illorum non perspicit? Arque haec ante omnia in praedicatione uerbi diuini obseruanda sunt, in qua praecipue ad uarias auditorum naturas respiciendum nobis est; quae sine omni dubio

Mens

mens Pauli fuit, a Timotheo 2. Tit. II. 15. desiderantis, ut
uerbum ueritatis recte dissecare studeat. Eligite, quam uultis,
Fratres! inter uariorum interpretum explicationes, si quae-
 sio oritur, unde metaphora uerbi *ἰσθόρα* desumpta et quo-
 modo explicanda sit? Accedite, si placet, sententiis Lutheri,
 Melanchthonis, Calouii, Caroli Henrici Langii, qui credide-
 re, Paulum in hoc uerbo sacerdotes Veteris Testamenti re-
 spicere, quibus secundum certas regulas hostiae erant disse-
 candae, quo cuilibet debitam partem distribuere possent.
 Deriuat, duce Erasmo Roterodamo, hanc metaphoram a se-
 curi seu gladio, quibus inutilia et superflua alicujus rei mem-
 bra resecantur; Quaerite, ut Lambertus Bosius, illius ori-
 ginem in consuetudine agricolarum, qui agros recta uia
 uomere profcindunt; Vel eligite *Vobis* Sal. Deylingii sen-
 tentiam, cui uerbum *ἰσθόρα* ex opposito *καυόρα* explicare
 placet, quorum alterum cum nihil aliud, nisi rei modum no-
 uare, quasi noua sectura, significet, alterum, ex sententia ejus,
 ita est explicandum, ut recto aut uero modo rem facere, eam
 distribuere, aut adplicare denotet. Ad summam tamen quod
 attinet, unanimiter fateamur erit necesse, Paulum a Timo-
 theo tanquam partem prudentiae necessariam desiderare, ut
 ad cujuslibet hominis conditionem uerbum diuinum rite ad-
 plicet, atque in tradenda coelesti doctrina ad diuersum audi-
 torum suorum statum sedulo attendat, quaeque huic uel illi
 conueniant, recte obseruet. Et quis dubitet idem requiri a
 quolibet Ecclesiae Ministro, ut scilicet prudenter ueritates
 coelestes tradat et secundum Pauli dictum, I. Thes. V. 15.
castiget incompósitos, soletur fractos animo, opituletur infirmis;

secundum Ep. Iudae v. 22. 23. quorundam misereatur, quosdam uero cum timore saluos reddat et ex igne trahat; quin imo ut, eodem Paulo iubente, 2. Tim. III. 16. Rom. XV. 4. habita rerum circumstantium ratione, uerbum Dei doceat aut ad διδασκαλίαν, aut ad έλεγχον, aut ad παιδείαν, aut ad έπανορθωσιν, aut ad παράκλησιν, ita quidem, ut in his omnibus prudentiae leges et praecepta seruentur.

Didascalicum officium in sermonibus sacris, qui fiunt pro concione, maxime occupatur, ibique delectus rerum et uerborum prudenter instituendus est, si fini suo consequendo idonei et apti esse debent. Cauenda hic est omnis eruditio- nis ostentatio, et tam Philosophiae quam Philologiae abusus, non minus quam nugae et historiologiae, risum magis quam plausum mouentes. Quid iuuat Theologiae acroamaticae abstrusissimas ueritates docere illos, qui uel aetate uel mente ad huc pueri sunt, lacte egentēs, qui prima doctrinae Christianae elementa discere debent Ebr. V. 12. Postulat prudentia pastoralis hoc genus hominum iis tantummodo ueritatibus impertire, quarum cognitio maxime necessaria est. Neque minor prudentia circa institutionem iuuentutis obseruanda erit, cuius memoriae mentisque uiribus consulere atque tales ei quaestiones proponere debemus, quas capere, et ad quas respondere possit *

Nec

* Legi hac in re meretur Gisbertus Voetius, prudentiam circa ca- techeses adhibendam prudenter Pol. Eccles. Part. I. libr. 2. tr. 3. C. I. p. 862. ita describens: De modo, methodo et ratione ca- techisandi multa a multis quaeri et speculatiue disquiri audias, non tamen talibus immori debemus, sed potius opus ipsum ca- tech.

Nec sufficit Catechumenos ad sacram coenam praeparauisse, ac si in eo negotium instruendae iuuentutis omnibus numeris sit absolutum; potius illi, qui fundamenta religionis Christianae satis norunt, eandem imo maiorem postulant curam et prudentiam, ne prioribus ignorantiae nebulis illorum animi rursus obducantur, sed quotidie in cognitione ueritatis coelestis magis magisque erudiantur et confirmentur. Hujus rei exemplum nobis praeiuit ipse sapientissimus magister noster, Iesus Christus, in discipulis suis de noui foederis doctrina informandis, quibus si statim ab initio regni crucis naturam declarasset, procul dubio omnes ab eo defecissent. Falsas itaque et erroneas eorum opiniones, etsi nunquam probaret et augeret, tulit tamen per longum temporis spatium, nec errantes e schola sua statim reiecit. Praejudicatis opinionibus de regno Messiae sensim extirpatis, illos tandem in uiam reduxit, et quanquam ipsis multa de fidei

my-

peffere. Fabricando fabri simus, et per uarios usus experientia facit artem. Duplex scientia in catechista requiritur, tum sui, tum catechumenorum. In se cognoscat accuratores, distinctos, perspicuos atque expeditos conceptus, quos latius, contractius in quaestionibus suis, quascunque in formas uariatis, et in repetendis, approbandis, confirmandis, explicandis, suppleendis, corrigendis, catechumenorum responsis proponet. *Scientia Catechumenorum*, in eo consistit, ut ingenii, memoriae, et elocutionis uiam, cum oppositis defectibus in singulis discat ac perspicias. His si accedat zelus et indefessa diligentia cum ignorantium tolerantia, nec pudeat artificum catechistarum in hac arte exempla uidere, audire, imitari, non dubitandum, quin feliciter hoc munere defungatur sit.

myfteriis dicenda fuiffent, ea tamen, quae capere non poterant, ad aliud tempus distulit. Postquam autem per resurrectionem et adscensionem in coelum declaratus erat Dei filius, et effusione Spiritus Sancti Apostolorum mentes erant collustratae; tunc dies auroram securus est et omnem Evangelii ambitum animo sunt complexi. Diligenter igitur praecleara illa exempla, quae Matth. XVI. 21. Ioh. XVI. 12. C II. 22. consignata reperimus, contemplemur, uestigisque sapientissimi Doctoris nostri incedamus.

Elencticum officium circa errores refutandos errantesque in uiam reuocandos uersatur, nec minorem postulat prudentiam. Notum erit *Vobis, Fratres Spectatissimi*, ex historiae Ecclesiasticae documentis, quas turbas nonnulli excitauerint nimio disputandi feruore, et quam misere Ecclesia controuersis innumeris sit dilacerata. Cauendum est Ecclesiae Ministro, ne tacendo et conniuenso ueritati, aut praepostero zelo charitati aliquid detrahatur. Quid iuuat in erroribus, quos auditores nostri plane ignorant, refutandis tempus absumere, grauioribus rebus destinatum? Aute omnia hominum male feriatorum insultibus obuiam ire debet fidei defensor, qui ipsam omnipotentis Dei existentiam et naturam, scripturae sacrae auctoritatem et efficaciam, ut et personam meritumque optimi Seruatoris oppugnatum eunt, quorum pestis his temporibus longe lateque grassatur. Refutandi sunt errores non solum theoretici, sed practici etiam, qui uirae Christianae obsunt et conuersionem impediunt. Monendi sunt praecipue auditores nostri, ne meritum Christi iudicent esse priuilegium peccandi, aut misericordiam Dei tan-

tantam esse, ut sine fide et poenitentia homines saluos faciat, aut uitae honestatem sufficere ad uirtutem Christianam. In his omnibus erroribus conuellendis summa prudentia adhibenda est, ut ἐν σοφίᾳ καὶ εὐσχημόνως πρὸς τὰς ἕξω ambulemus 1. Thes. IV. 12. Col. IV. 5. omniaque errantium argumenta probe ponderemus, ne ex altera parte paci, et ex altera ueritati damnum inferatur. Sunt certe animorum morbi, qui nisi lenitate sanentur, maximis malis causam praebere possunt. Et hic animi moderationem nisi induamus, cogitate quaeso, *Fratres*, quis sit modus, quis finis controversiarum futurus, si de minimis etiam rebus bella mouere, et nimio mentis impetu ac feruore concitati, animos errantium exulcerare magis, quam emendare uouerimus. Verba ἐλέγχω ἐρισουίζω, Φιμῶν, ut nos ipsi optime nostis, nihil aliud significant, quam idoneis ac solidis argumentis errores refutare, errantesque de ueritate conuincere, quod cum prudentia fieri debet amore temperata. Paulus monet 2. Tim. II. 24. *Seruum Dei non oportere esse pugnacem, sed mitem erga omnes, ad docendum accommodatum, iniuriae patientem et cum mansuetudine dissentientes erudientem.* * et Vos non fugit, uerba eius Tit. I. 13. ἐλέγχε αὐτοὺς ἀπόστολος ita interpretanda esse, redargue illos, ira quidem, ut omnis elabendi uia praecludatur omnisque neruus objectionum incidatur. D
nun-

* Quae Apostoli uerba de haereticis quoque, eorumque doctoribus intelligenda esse, obseruauit b. Eudaeus in Instit. Theol. Moral. p. 665. Adde Io. Hulsemannum de iure et moderat. correptionis fratergae. p. 73.

nunquam uero errantes, quorum misericordia magis quam odio tangor, et Medicus potius, quam hostis et persecutor eorum esse cupio. Distinguendi tamen sunt prudenter auctores et praecones errorum, qui ueritatis nonnunquam infensissimi hostes sunt, ab illis, qui ex mentis infirmitate perducti sunt in deuia errorum, atque in illos majori feueritate utendum est, et solliciti cauendum, ne latius serpat uenenum, multorumque animos inficiat.

Paedeutici muneris partes sunt, monere credentes, seu regenitos, ad quos proprie paedia spectat, de usu ueritatum fidei ad mentis emendationem promouendam et de fide bonis operibus comprobanda uirtutibusque Christianis exercendis. Quarum rerum non solum perspicua et solida cognitione imbuendi sunt, sed etiam causis sat grauib; et argumentis, a captu illorum non alienis, ad fidei obedientiam promouendi, et animo uere paterno castigandi. Cauendum est ante omnia prudenti Paedagogo, ne uiam salutis inuertat, et bona opera fidei praemittat, aut mere naturales uirtutes confundat cum iis, quae ex fide in Christum profluunt. Demonstranda est necessitas uirtutum Christianarum, et genuina illarum indoles repraesentanda, ut auditores ab externo opere, quod uocant, operato ad internam et ueram sanctitatem manuducantur, remotis omnibus impedimentis, quae uitae spiritualis incremento obstant. Postulant sane animorum tractandorum discrimina hic quoque diuersos labores a prudente Pastore. Alii enim non magnos in sanctificationis studio progressus fecere, cum infantibus comparandi; alij iam ad adolescentum aetatem peruenerunt; alij in re Chri-

sti.

Itiana gerenda viros se praestant, quorum omnium diuersa sunt ingenia, vires, infirmitates atque indigentiae, ac proinde diuersa ratione sunt tractandi. Quemadmodum enim in scholis discipuli in suas classes digeruntur, ita etiam in Ecclesia fieri debet, cum non omnia possimus omnes et duo cum faciant idem, non sit idem. Innumerae sunt vitae hominum vicissitudines, status, fata prospera et aduersa, munera, negotia, quae omnia sua postulant officia, a prudente Doctore auditoribus suis demonstranda. Simus, *Fratres Suauissimi*, vitae auditorum nostrorum indiuisi comites, uiamque tam doctrina quam exemplo praecamus, quae ducat ad salutem, ideoque sedulo percentemur, quid deceat quemque, quid conueniat, ut omnia se recte habeant in Ecclesia Dei non minus, quam in republica et domestico statu.

In Epanorthosi exercenda, quae uitia hominum reprehendere atque peccantes castigare, iisque peccatorum foeditatem atque damnum, nec non genuinam uitae emendandae rationem cum uerae poenitentiae indole, fructibus atque signis, ostendere debet, plurima sane opus est prudentia, cum in hoc negotio a plurimis peccari soleat. Atque hic etiam peccantium diuersitas caute erit obseruanda. Alii enim, natura timidi, dociles et lenes, rationibus facilius parent, qui si peccauerint, praecipua mansuetudine in uiam reducendi sunt, ne nimis se uere et uehementer cum illis agendo animi infringantur et penitus conculcentur. Alii natura feruidi, feroces, superbi, impetu uehementiori feruntur, saepiusque fraude peccati *aeneam frontem ferreamque ceruicem induunt*, Ies. XLVIII, 4. quibuscum ex prudentiae praescripto seuerius

agendum est, et si publice peccant, coram omnibus arguendi sunt, quo caeteri metu, afficiantur. I. Tim. V, 20. Alii per peccata mortalia ex statu gratiae profus exciderunt; alii uero ex infirmitate in peccata quaedam prolapsi sunt, quare diuersa ratione redarguendi nobis ueniunt. Sapientissime illi admonitionis gradus sunt constituti, ut a leuiori ad grauiorem, a priuata ad publicam procedamus disciplinam, quos negligere piaculum erit. Respicendum semper ad illud Baluini in castigandis uitiis non priuata uindicta queratur, sed salus reipublicae et delinquentis, cum et *επιτιμίας* et *κατατιμίας* proprie nihil aliud sit, quam rei cuiusdam ex sua sede dimotae in pristinum locum restitutio. Quodsi auditores nostri sentiant, nos autore eorum flagrare, et tangi misericordia peccantium, neque ira aut odio agi, sed desiderio seruandi animas, facili uis aditus patebit ad illorum animos, neque cum indignatione et odio, sed cum reuerentia et gratia audient monentes et hortantes. Induite formam patris et amici, *Collegae optimi*, si quando uitia auditorum sunt castiganda: animum continete ab iracundia: placide omnem causam examine: ipsi excusare, quae ueniam merentur, ut possitis iure damnare, quae peccata sunt: experiemini certo impossibile fere esse resistere. amor, sapientia temperato, ipsisque uestris admonitionibus maximam gratiam estis inicuri. Praecipua autem prudentia opus est in uitiis Magistratum corrigendis, emendandisque moribus eorum. Oporteret quidem nos cauere omnem *προσωποληψίαν* Iac. II. 1. et cum magistratus quoque ad coetum nostrum pertineant, eademque, qua subditi, uia aeternam salutem quaerant, in eam reducendi sunt, si forsan
ab

ab ea distesserint. Quicumque enim diuites, imperantes et potentes, sicubi peccarint, blandimentis palpat et malefacta non redarguit, peccandi fomitem subministrat, delicta nutrit, ipseque omnem auctoritatem perdit. Qualem se erga hos gesserit Paulus, uidere licet ex historia et Actis Apostolorum, quae ipsum nec Aereopagitarum collegio Act. XV. nec Synedrio magno Act. XXIII. nec regi Agrippae Act. XXVI. pepercisse narrant. Huc etiam referenda sunt exempla Prophetarum, Ioannis Baptistae, Christi et Apostolorum, I. Sam. XV. 19. 2. Sam. XII. 7. I. Reg. XVIII. 18. Es. I. 10. Mich. III. 1. Matth. XIV. 4. Ioh. XIX. 11. ipsiusque Dei mandata s. g. Ier. XIII. 18. Neuiquam autem decet prudentem Ecclesiae ministrum de reipublicae administratione praepostere iudicare, turbulentorum hominum ingenia sollicitare, et ciuili procellae se committere. Non sunt in templo tractanda, quae ad curiam pertinent, suaque Magistratui munera relinquenda, ipsi a Deo demandata. Imo, si necessitas urget, redarguere imperantium uitam et mores, id fieri debet cum reuerentia, debita honoribus eorum, neque tam publice quam priuatim, ne ciuium minuamus obseruantiam et Tuberjectionem, atque adeo illud Poetae tenendum:

Est modus in rebus, sunt certi denique fines,

Quos ultra citraque nequit consistere rectum.

Officii tandem paraletici est, solari miseros homines et uariis huius uitae malis afflictos, ut de gratia diuina certi patienter cuncta ferant et in Numinis uoluntate placide acquiescant.

escant. Quae suavisissima quidem muneris nostri provincia
 est, non tamen absque cura et animi circumspectione admi-
 nistranda. Attendere debet prudens Pastor tum ad animum
 moerentium, tum ad solatii argumenta, quae illis conveni-
 unt. Sunt qui scelerum consci, neque iudicii extremi poe-
 narumque aeternarum ignari, horrent vindictam Dei, atque
 feruili ejus timore agitati, solacia postulant cum impetu, etsi
 peccatis nuncium mittere, et ad meliorem frugem redire se-
 cum non constituerint. Hi ante omnia monendi sunt, ut resipi-
 scant et fructus poenitentiae ferant, neque solamina adserpant,
 quae illis tantum conveniunt, qui animam suam Deo consecra-
 runt. Alii non peccata, sed poenas hujus seculi dolent, atque vitae
 miseris afflicti, morbos, pauperitatem, inimicitias et quae talia
 sunt, aegerrime ferunt, solarique cupiunt in ea re, ubi rebellan-
 tis contra Deum animi poenas potius quam recreationem me-
 rentur. Et hi etiam de salutari passionum scopo erudiendi prius
 et in viam restituendi sunt, quam solatia illis applicentur, quae
 Christus illis promisit, qui crucem suam in se suscipiunt ip-
 sumque sequuntur. Constat enim liquido augeri hominum
 securitatem, eosque somno peccati sopiri, si solatio afficiuntur
 ante actam poenitentiam. Male curata vulnere cito recru-
 descunt mortemque aeternam secum ferunt. Salutaris illa
 tristitia, qua de peccatis serio dolemus, iramque Dei filiali
 modo formidamus, odio et abominatione peccati impleti, so-
 latio digna est, ex vulneribus Iesu Christi ejusque meritis de-
 sumendo. Neque carent veri Christi ciues recreatione in
 omni genere malorum, atque quaevis miseria suum habet
 solatium, cujus Sacra Scriptura largam copiam suppeditat.

Vi-

Videndum ergo est prudenti Ecclesiae ministro, quae in cuiusque statum optime quadrent, et quodnam genus solatii huic vel illi maxime sit accommodatum.

Quod ad curam animarum specialem attinet, dolendum sane est, negligi eam a tam multis, qui uerbum Dei publice praedicare satagunt, parum curis et solliciti, quid sacris sermonibus profecerint. Ipse Iesus Christus, perfectissimum exemplar muneris nostri, de domo in domum migravit, et ubique uerbum Dei secum tulit. Id sane officii pastoralis ratio atque finis requirit, ut *nonaginta nouem oves interdum relinquat in deserto bonus Pastor, unicam quaerens, quam in boscum meros suscipiat et ad gregem reducat.*

Circa

* Pluribus hoc confirmat B. Christ. Kortholtus in Pastore fidei, p. m. 179. Cum enim memoratu dignissimum haec de re locum ex Greg. Nazianzeno adduxisset, haec porro subiicit: Ex quibus prudentissimi praesulis uerbis inter alia apparet, non existimasse ipsum, solis concionibus, quae ordinarie et publice ad populum habentur, expediri posse omnia, quae quidem fidei Ministro, tanquam Ecclesiae Doctori, expedienda sunt. Etenim si pro tanta ingeniorum diuersitate, diuersimode etiam cum auditoribus agendum, utique, praeter ordinarias publicasque conciones in super priuato opus erit labore. Vnde etiam de se testatur Apostolus, quod docuerit auditores suos publice et domatim (*κατ' οἴκους*) nec cessauerit eum iactantibus admonere unumquemque. Ad. XX. 20. 31. Atque haec expendens Chrysostr. mus in Ep. ad Hebr. Hom. 14. omnium, inquit, et singulorum, qui curae tuae sunt commissi, mulierum, uirorum et puerorum, tibi reddenda erit ratio.

Sed et reliqua, quae ex prudentiae praescripto idem auctor haec de re addit, legi merentur.

Circumspiciendae nobis ergo sunt, *Optimi Fratres*, occasiones, loca et tempora, quibus, uerbum Dei singulis applicati et quae cuius necessaria sint et utilia, dici possint. Indagandae sunt animorum inclinationes, uicia, uirtutes, infirmitates, curae et deliciae. Inquirendum etiam in uitam priuatam, educationem liberorum, rei familiaris rectionem, muneris administrationem, quod fieri potest uisitacionibus domesticis, colloquiis familiaribus et narratione hominum fide dignorum. Non detrectabit facile auditorum nostrorum quisquam ad nos uenire rogatus, si de re Christiana colloqui cum ipso necesse sit; nec praetermittet prouidus Pastor occasionem forte oblatam monendi illos, qui uel hortatione uel reprehensione uel solatio opus habent, quae omnia non minus, quam publica munera et sermones sacri, praemeditanda sunt, ut legitime et utiliter fiant.

Præcipuae autem occasiones curae apimarum specialis gerendae sunt lecti aegrotorum et confessionis loci. Primis iam Ecclesiae temporibus presbyterorum officium fuisse aegrotos inuisitare, patet ex lac. IV. 14. Boni pastoris est aegrotanti cui singularem opem ferre, perinde ac bonus parens filio laboranti succurret, et prae aliis de uita et ualitudine eius erit sollicitus. Venisti desiderabilis, expectauimus te in tenebris, acclamabunt *Vobis, Collegae Optimi*, morbo graui laborantes, quando acceditis ad eorum lectos instructi omni solatio et doctrina. Vos ipsis apparebitis sicut gemina Ladae sidera nautis in procella, et tranquillitatem mox secururam denunciabitis. Non uero uisitandi tantum sunt aegroti, cum nos accesserint ad sacram synaxin celebrandam, sed saepius uitro etiam inuisendi ii, qui graui morbo laborant et animo simul anguntur. Collogia cum iis sunt instituenda de re Christiana, inuestigandus animi status, et quae cuique conueniunt, ex uerbo Dei impertienda. Ridiculum sane foret et Medicum deperditum et circumforaneum proderet, una eademque medicina omnia

omnia morborum genera curare, quae tam uaria sunt, diuersaeque naturae. Meliusne uero facerent ministri, qui omnes aegrotos animo simul et corpore, eadem ratione tractare, eadem precum et solatii formula uti, et adueto generi dicendi tenaciter adhaerere uelint? Quo majus animae periculum in morbis est, quo pretiosius hoc postremum uitae nostrae momentum, quo tristissimum aeternum hominis exitium; eo major debet esse cura, atque pro uidentia doctoris, qui animae medicus est, ne qua in re officio suo desit, aut animae iacturam faciat, quae deinde est irreparabilis. Ipse Deus rebus aduersis et morbis praecipue excitat hominum animos ad poenitentiam, et praeparat ad uerbum suum serio meditandum, cuius nutui parendum est, praecipue quia hoc tempore monitoribus aures magis, quam alio tempore, patent. Eripite ergo, *Frater dilectissimi*, rogamus per uiscera misericordiae Iesu Christi, infelices impiorum animas in hoc extremo et decretorio momento, si fieri potest, aeterno exitio, et seruate credentes, ne in portu naufragium faciant, et quotiescunque auditorum uestrorum quisquam uita suus est, *Vosmet ipsos* rite explorete, utrum omnia feceritis ad animam eius saluandam? Quanto gaudio exultabitis, si aeternam eius salutem sperare et de ea confidere potestis? Sed qui conscientiae morsus *Vos* lacerabunt, si animam culpa *Vestram* perdidistis, Christi sanguine redemptam?

Saepeus *Vobis* occasionem praebet cum auditoribus *Vestris* de salute animae colloquendi, *Collegae* aestimatiissimi, locus confessionis, quem omnes Ecclesiae Evangelicae doctores sacrum semper habuerunt. Bene factum esset, si uestro coetui persuadere possitis, suis ut uerbis peccata constentur eorumque ueniam Deum rogent, simulque *Vobis* statum animi confidentius aperiant. Licet autem plurima pars hominum simplicium atque de re Christiana non satis informatum eadem semper confessionis formula utatur, e libro uel memoria deprompta, *Vobis* tamen una eademque

Formula absolutionis semper uti non licet. Bene nosse oportet auditores nostros, atque catalogum confitentium, si fieri potest, prius religere, et, quid cuique dicendum sit, praemeditari, quam locum confessionis ingrediamur, ut suum cuique tribuamus, et uerbum Dei rite disseceamus. Veniunt ad nos in hunc locum homines probatae fidei et pietatis, sed et suspectae et dubiae, his uel illis peccatis dediti, aut tentationibus uexati, iuuenes, adulti, senes, decrepiti, diuites, egeni, nobiles, plebeji, prosperae et aduersae fortunae, Domini, serui, conjuges, parentes, liberi, et omnis generis aliqui, quorum animus et uita aequae, ac facies, differens. Quis hos omnes una quasi fidelia dealbare, omnibusque eandem uestem aptare sibi sumat? Dicenda sunt cuique maxime conuenientia et ad ejus aedificationem accommodata, atque uerbi diuini applicatio, quae deficit saepius in concionibus publicis, hac ratione promouenda. Multa paucis sunt dicenda pressio, simplici et emphatico orationis genere, quod animum feriat, stimulosque in eo relinquat. Arduum quidem et difficile hoc negotium est praecipue si per multas horas continuandum sit, utile tamen, et operae pretium certo laturum. Et si qua alia re certiores fieri possumus, nos fide, amore, omnique animi potentia pollere, inde sane nobis met ipsis hoc constabit, si per aliquot horas pari semper alacritate, eloquentia et uirium contentione, absque ulla remissione et negligentia in confessionis sede sumus uersati.

Quod denique ad uitam Pastoris Euangelici priuatam pertinet, prudentis est, eam ita dirigere, ut sit exemplum et quasi realis praedicatio doctrinae, quam publice proponit, neque sit alius in templo, alius autem in aedibus suis hominumque consortio, sed sibi semper constet, atque re ipsa et opere comprobet, fide atque pietate nihil sibi esse prius, nihil antiquius. Quaecumque auditoribus suis tradit morum praecepta, ipse potissimum probe obseruet, praebatque exempla in Deum reuerentiae, amoris, liberalitatis,
pacis

pacis et concordiae, educationis liberorum, et familiae bene re-
gundae. Inprimis autem sibi caueat, ne in consortio et conuer-
satione hominum scandala praebeat factis uel sermonibus, qui non
decent religionis atque uirtutis praeceptorem, certo persuasus, om-
nium oculos in ipsum intentos esse, et, quae alios uix decent,
ipsi majori esse opprobrio. Maximum profecto prudentiae artifi-
cium est hominis Ecclesiastici, ita se gerere in conuersatione cum
aliis, ne quid iure in eo possit reprehendi, atque reuerentiam si-
mul cum amore sibi conciliare, quare comitas non sit sine seueri-
tate, nec grauitas sine facilitate, licentiamque pariter ac affectatio-
nem ita fugiamus, ut in neutram partem conspiciamur. Pruden-
tis est, ita moderari sermones et colloquia in conuiuio et consortio
auditorum, ne quid profani incidat, ne quid fordidi aut obsceni,
imo quamuis occasionem captare conferendi aliquid ad aedificati-
onem praesentium, atque fidem et pietatem suam, sine ulla tamen
ostentatione et magniloquentia, restatam faciendi. Non peroran-
dum est et declamandum in colloquiis familiaribus, neque omnia
pro auctoritate decidenda, sed de rebus ad religionem, litteras,
mores uitamque pertinentibus placide colloquendum, in quibus

Omne tulit punctum, qui miscuit utile dulci,

Probi certe et bene morati homines hanc ordini nostro non
facient injuriam, ut religionem atque pietatem, praesentibus nobis,
conuiujs infectentur atque maledicta et obscena uerba nobis pro-
pinent. Quodsi autem sinistris aurbus in eiusmodi nefariorum ho-
minum societatem incidamus, qui blasphemias euomunt et rem
Christianam improbe cauillantur, fortiter tuenda est causa Dei,
Amicorum Optimi, ne triumphasse de nobis uane glorientur. Liceat
uero turpissimum sit, abjectis armis terga dare atque fidei hostibus
uictoriam relinquere, multae tamen ferendae nobis sunt injuriae
in nostra causa propria, ut aliis patientiae exempla praebemus,

neque rixando impedimenta muneri nostro portamus, animosque contra nos exacerbemus. Melius sane est aliquid auri et argenti, quam animam hominis perdere, quod facile fieri potest, si hostem illum iudicamus, et de rebus nullius momenti cum ipso litigamus. Ille se profectus in schola Iesu Christi sentiat, qui hostes amare, injuriarumque obliuisci posse merito gloriatur.

Haec sunt, *Honoratissimi Fratres*, quae amor *Vobis* in memoriam reuocare iussit, perscribendaque suasit tum instituti mei, tum muneris delati ratio, ut uel sic Diosceses, cui praeesse iustus sum, saluti a me pro uirili consulatur. Equidem bene, ut par est, de *Vobis* omnibus spero, neque tamen quenquam, *Vestrum* fore arbitror, cui, quod monendum duxi, displiceat; sed omnes potius, quod satis nunquam discitur, nunquam etiam satis dici posse et commendari, mecum existimabitis. Quod reliquum est de meo erga *Vos* animo sic habere: Fratrem nacti estis et anticum, aut, si qui *Vestrum* me hoc honore dignari uoluerint, Patrem, qui ne mihi cederet amore, pietate et erga *Vos* obseruantia. Animus non est mihi uobis imperare, sed suadere, rogare atque consilia *Vobiscum* communicare de re Christiana bene gerenda, animisque Christo lucri faciendis. Qua de re ut pluribus *Vobiscum* colloquar, his meis litteris ad Synodum nostram, dicto tempore diuinis auspiciis celebrandam, *Vos* quam humanissime inuitatos uolo, eamque ritu formulaeque solemni *Vobis* iudico. Faxit Deus ter Optimus Maximus felix faustumque sit primum hoc nostrum concilium, atque omnia consilia et conatus nostri cedant in suam gloriam, commodaque Ecclesiae nostrae perennatura! *Valete!*

Con

Conspectus|

Quaestionum Synodicarum,

ad uerba Pauli I. Tim. IV. 16. ἐπιτελει σεαυτῶ

ad quas forte singulis datas, breuiter summamque

b. c. D. respondebunt R. Ministerii Collegae

ac Fratres Honoratissimi,

- I. Quid summam Paulus I. c. requirat ab Ecclesiae Doctoribus, qui ad prudentiae Pastoralis laudem aspirant? Respond. Superintendens,
- II. An irrogenitus Minister Ecclesiae capax sit solidioris prudentiae Pastoralis? Resp. Dn. Past. Keyfershag. et Reiser,
- III. Quid potissimum faciendum sit animarum custodi, prudentiam Pastoralem consequuturo, et quaenam praecipua sint media, quibus comparari, augeri, et conseruari possit? Resp. Dn. Past. Horsmar.
- VI. Cur in primis assidua scripturae sacrae lectio a Doctore Ecclesiae requiratur, et quaenam circa illius tractationem obseruandas sint prudentiae regulae? Resp. Dn. Past. Lengefeld,
- V. Num Ius Canonicum, et humanas leges uera sint norma, et genuinum principium prudentiae Pastoralis? Resp. Dn. Past. Hoengedanus.
- VI. Virum, et quatenus historiae Ecclesiasticae tractatione,

ut et lectione Patrum, aliorumque Ecclesiae Doctorum uiam nobis pandere possimus ad prudentiam Theologicam? Resp. Dn. Past. Eigenried. et Sambac.

VII. An exempla Biblica, et imprimis id, quod Christus nobis reliquit, ad imitandum sint ante oculos ponenda, et quomodo haec imitatio ab Ecclesiae Ministro recte institui debeat? Resp. Dn. Past. Dachriedens.

VIII. Quanam sit illa *Ψευδώνυμος γινώσκεις*, quam iubente Apostolo 1. Tim. VI. v. 20. fugere debent illi, qui docentium munere funguntur in Ecclesia? Resp. Dn. Diac. B. M. V.

IX. Cur, et quomodo cum ueritatis studio pietas, et uitae integritas sit coniungenda? Resp. Dn. Past. Windeb. et Salfeld.

X. An in Doctore Ecclesiae cum aliis Christianis commune, an uero singulare pietatis, studium requiratur? Resp. Dn. Past. Ammaranus.

XI. Quomodo animarum custos debeat, ac possit esse *ἀνεπίληπτος, ἀνεγκλήτος, αὐτῶσις*? 1. Tim. III. 2. Tit. I. 6, 7, 8. Resp. Dn. Past. Goermar.

XII. Qua ratione fieri queat, ac debeat prudens Pastor typus, et exemplum fidelium? 1. Tim. IV. v. 12. Resp. Dn. Diaconus D. Blasii, et R. Minist. Sen.

XIII. An ministerium uerbi ita dependeat a probitate, seu uita docentis, ut careat omni efficacia, si bene docens, male uiuit? Resp. Dn. Past. S. Georg, et S. Mart.

XIV. Quid potissimum prudenti Pastori incumbat ratione-
precum? Resp. Dn. Past. Extraord. II.

XV. Num prudentiae Pastoralis conuenienter faciant, qui
comparare sibi, perpetuoque conseruare student, au-
ditorum suorum amorem, ac reuerentiam, et quibus
mediis hoc salua conscientia fieri possit? Resp. Dn. Past. S.
Nicol., et S. Petri.

XVI. Quid fugiendum, et faciendum sit prudenti Ecclesiae
Ministro, qui in amore conspicuum se reddere uult? Resp.
Dn. Past. Solstad. et Heigenrod.

XVII. Quid conueniat tam probitati quam prudentiae pasto-
rali in conuersatione cum auditoribus, et aliis hominibus.
Resp. Dom. Past. Doernens. et Hollenbac.

XVIII. Quid ex prudentiae praescripto circa affectuum mode-
rationem potissimum sit obseruandum, ut uerbi praeco-
σαφραν inueniatur? Resp. Dn. Archidiac. et Assessor II.
Instant.

XIX. Num prudentiae Ecclesiae Ministri conueniat, aliis ne-
gotiis se immiscere, et aut opificem, aut agricolam, aut
politicum agere? Resp. Dn. Past. Extraord. I.

XX. Quomodo monente Apostolo. I. Tim. III. 4. et 12.
Minister Ecclesiae operam nauare debeat, ut τὸ ἴδιον οὐκ ἴσως
ὡς προϊστάμενος sit? Resp. Dn. Past. Felchtens. et Aemil.

XXI. Num prudenter faciat Verbi diuini Minister, qui τὸ
πρέπον, καὶ τὸ μέτριον ratione uestitus, et decori externi
nauci floccisque pender? Resp. Dn. Past. utriusque Grabae.
Con.

Concionis Synodicae argumentum suppeditabit gentium
 Doctor. 2. Cor. IV. v. 34. usque ad verba: **Als die Die-
 ner Gottes**, illamque in aede S. Crucis habebit: Dn. Past.
 Bolkad.

Numerus

et ordo dierum ac textuum poenitent,

A. ch. 13 CC LXVI,

praescriptorum.

I. d. 21. Mart.	{	Antemerid. Zach. XII. v. 10;
		Postmerid. Act. III. v. 18. 19.
II. d. 6. Iun.	{	Antemerid. Ezech. XXXIII. v. 10. 11.
		Postmerid. Rom. VIII. v. 12. 13.
III. d. 12. Sept.	{	Antemerid. Ier. VII. v. 3.
		Postmerid. 2. Cor. VI. v. 16. 17. 18.
IV. d. 12. Dec.	{	Antemerid. Deuteron. XXX. 19. 20. usque ad
		verba: und ihm anhanget
		Postmerid. Rom. XI. v. 22.

78 L 1294

X 2290262

Inches

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19

Centimetres

Farbkarte #13

B.I.G.

Blue

Cyan

Green

Yellow

Red

Magenta

White

3/Color

Black

EPISTOLA
 PASTORALIS
 QVA DE
 PRVDENTIA, PASTOREM IN SACRO MVNERE
 DECENTE, EIVSQUE INDOLE ET NECESSITATE
 SVMMATIM EXPONENS,
 ANNIVERSARIAM R. MINISTERII SYNODVM,
 MORE ATQVE INSTITVTO MAIORVM
 AD D. IV. NON. SEPT.
 clis Idcc LXVI.
 IN CONSPECTV
 PROCERVVM SVMMORVM
 ALIORVMQVE FAVTORVM CONFLVXV
 CELEBRANDAM,
 MAXIME ATQVE PLVRIMVM
 REVERENDIS FRATRIBVS,
 DIOECESI MVHLHVSINAE ADSCRIPTIS
 INDICIT
 CHRISTIANVS GOTTLIEB REINHOLD;
 PAST. PRIMAR. CONSISTORII ASSESSOR, GYMNASII
 SCHOLARVMQVE RELIQUARVM INSPECTOR, ET
 DIOECES. MVHLHVSINAE SVPERINTENDENS.

 MVHLHVSÆ FORMIS BRYCKNERIANIS,

C. 20.

A 222